

Anton Globočnik pl. Sorodolski

Valerija Trojar

V času, ko ima slovenski tisočletni sen približno štirinajst let, se obračamo nazaj, v čas, ko je bil še precej mlajši – k človeku, ki je bil, če ostanemo pri metaforiki, eden izmed njegovih krstnih botrov – in naš rojak.

Anton Globočnik,
dr. prava, pl. Sorodolski.

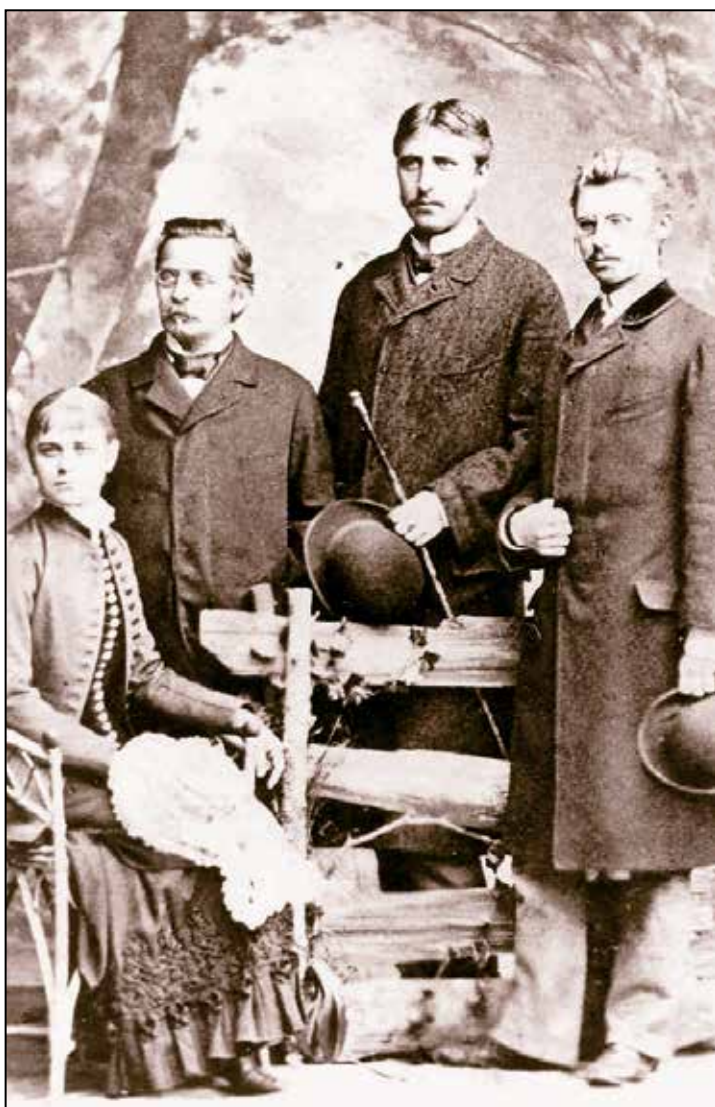
Anton Globočnik pl. Sorodolski se je rodil – brez plemiškega naziva – 20. maja 1825 v Železnikih, na Racovniku, v fužinarski družini Globočnikov,¹ očetu Jožefu (1791–1865) in materi Neži.

Pot ga je vodila v gimnazijo v Ljubljano. Že tu ga je njegov sostanovalec L. Jeran (skupaj sta stanovala v letih 1841–42) okužil z narodnim duhom. Njegova vnema se je stopnjevala na Dunaju, kjer je v letih 1844–48 študiral pravo.

Bližalo se je viharno leto 1848, pomlad narodov. Habsburško monarhijo, t. i. ječo narodov, je

razburkalo nacionalno vprašanje, narodi so začeli zahtevati, da se jim priznajo narodni, kulturni in jezikovni identifikacijski znaki, in konflikti z oblastjo so bili neizogibni.

Po vzoru drugih slovenskih intelektualcev in pod vplivom Cigaleta in Kozlerja je na Dunaju tudi Globočnik začel politično delovati. V prvih dneh aprila 1848 je skupaj z M. Semrajcem, prav tako juristom, objavil poziv "Mili bratje Slovenci". V njem je jasno izražena zahteva po združenju Slovencev "pod enim vladarstvom" in razočaranje nad tem,

Anton Globočnik, dr. prava, pl. Sorodolski, hči Emilija (1857–1894), sin Vladimir, dr. prava (1860–1939), in sin Rudolf, dr. prava (1859–1885). Sinova nista imela potomcev.

da so predstavniki mnogih narodov na Dunaju že zahtevali nacionalne pravice, slovenskih pa ni od nikoder.

Pridružil se je društvu Slovenija (sestavljali so ga slovenski intelektualci na Dunaju), ki je zagovarjalo naravno pravo: vsak narod ima pravico, da se osvobodi. Predsednik društva je bil dr. Fran Miklošič, Anton Globočnik pa je bil njegov tajnik. Na ustanovnem sestanku 20. aprila 1848 so razglasili za Slovence v 19. stoletju najpomembnejši narodni program, imenovan Zedinjena Slovenija. Zahtevali so združitev slovenskega etničnega ozemlja, večjo vlogo slovenskega jezika v šolah in uradih in ustanovitev slovenske univerze.

Skupaj s Petrom Kozlerjem, pravnikom, ki je leta 1853 "izdelal in na svitlo dal" zemljevid slovenskega etničnega ozemlja, prvi zemljevid v slovenskem jeziku – "Zemljevid slovenske dežele in pokrajin", je na podlagi kranjskega deželnega grba določil belo-modro-rdečo trobojnico za slovenski znak. Na to podlago so leta 1941 našili peterokrako zvezdo, leta 1991 pa slovenski grb.

Skupaj s Stankom Vrazom je bil eden od štirih liberalno usmerjenih Slovencev, ki so se maja 1848 udeležili vseslovenskega kongresa v Pragi. Na njem so se zbrali predstavniki slovanskih narodov in po geslu francoske revolucije zahtevali popolno enakopravnost vseh narodov in preureditev Avstrije v zvezo enakopravnih narodov. Predstavniki posameznih narodov so predstavili svoje narodne programe, Slovenci program Zedinjena Slovenija, in vse programe so navzoči tudi potrdili.

Po viharnem letu 1848 je delal v sodstvu, v Ljubljani, Osijeku, Stubici, Čakovcu. Tu je bil žrtev političnih bojev med Ogrin in Hrvati. Oktobrska diploma je namreč obljubila federalistično ureditev države in tako oživila ogrsko in hrvaško samoupravo. Med Ogrin in Hrvati so se vneli boji za Medžimurje. Globočnik je bil na strani Hrvatov, a Madžari so jih prehiteli, zato je marca 1861 moral odstopiti in Medžimurje je bilo priključeno Ogrski.

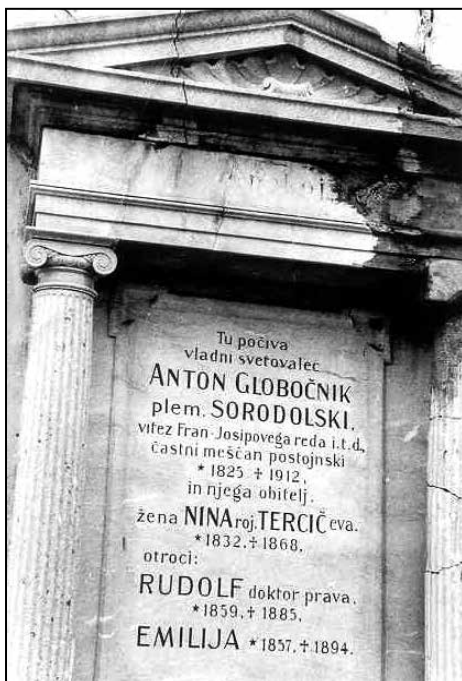
Od leta 1863 je bil v Postojni okrajni predstojnik, od leta 1867 pa okrajni glavar. Skrbel je za po-

gozdovanje Krasa in izboljšanje cest, z lobiranjem na Dunaju se je zavzemal za izboljšanje razmer v šolstvu. V letih 1863–85 je upravljal Postojnsko jamo. Globočnikovska podjetnost in revolucionarni duh sta ga vodila, ko je leta 1872 vanjo uvedel prvo jamsko železnico na svetu, leta 1884, ko je evropska mesta še vedno razsvetljeval plin, pa je vanjo napeljal elektriko. Zavedajoč se pomena reklame je – kako sodobno! – veliko svoje pozornosti namenjal tudi njenemu oglaševanju. V jami je prirejal veselice. Pred jamo je uredil park in zvezo jame in mesta z drevoredom. Tudi tukaj ga narodni duh ni zapustil: Leta 1882 je v jami poleg nemških napisov namestil še slovenske. Leta 1884 je preprečil, da bi jama prišla v zasebne roke. V Postojni je tudi pokopan, po njem se imenuje postojnska osnovna šola, od Postojnčanov je prejel tudi naziv častnega občana.

V letih 1885–90 je bil v Ljubljani vladni svetnik deželne vlade. Hkrati je bil po smrti Dežmana predsednik ljubljanskega muzejskega društva. Prizadeval si je za poživitev njegovega delovanja, uvedel je redne mesečne sestanke z znanstvenimi predavanji in debatami. Poleg tega je bil konzervator centralne komisije na Dunaju in narisal je arheološki zemljevid Kranjske.

Leta 1890 je šel v pokoj in za zasluge v uradovanju dobil plemiški naziv. Nadel si je slovenski naziv Sorodolski – po dolini svoje mladosti. Vendar tudi v pokojni ni obmiroval. Leta 1891 je kot poslanec katoliške narodne stranke in zastopnik gorenjskih in notranjskih mest in trgov prišel v državni zbor. Bil je član mnogih odborov: obrambnega, justičnega, montanskega, upravnega, imunitetnega ter odborov za službeno pragmatiko, za državno računovodstvo ter permanentnega odbora za civilno-pravni red, razprav pa se ni udeleževal. 15. februarja 1896 je mandat odložil in se čez štiri leta preselil na Dunaj k sinu Vladimirju, prav tako pravniku. Na Dunaju je tudi umrl, in sicer 2. marca 1912.

Za njim je ostala cela vrsta objav. Na Dunaju je začel objavljati literarne sestavke, večinoma v Novicah in Cigaletovi Sloveniji, ko se je vrnil na Slovensko, pa se je osredotočil na (upravno) pravo in zgo-

Družinska grobnica Globočnikov v Postojni.

dovino. Seznam njegovih del je obširen in bi ga bilo odveč navajati v celoti,² ne moremo pa mimo knjige Rudarski in fužinarski kraj Železniki, ki je izšla leta 1867 v Izvestjih zgodovinskega društva za Kranjsko in hkrati še kot samostojno delo. Gre za povzetek petsto let zgodovine Železnikov od leta 1348 do 1858,³ ki je rezultat strasti po zapisovanju časa in nedvomno nepogrešljiv vir za razgled po krajevni zgodovini.

Opombe

¹ O rodbini Globočnikov je bilo že mnogo napisanega, a njihova vloga celostno – ne samo z vidika nekdanjega ubogega kovača – ni bila velikokrat predstavljena. Dejstvo je, da so močno zaznamovali Železnike v 19. in na začetku 20. stoletja, tako močno, da jih Miha Naglič v svojih ogledih za Gorenjski biografski leksikon Po ljudeh gor, po ljudeh dol julija 2000 imenuje kar "dinastija". Najbrž z vsem, kar spada zraven.

² Vsekakor je vreden ogleda. Najdete ga v Slovenskem biografskem leksikonu.

³ Od leta 1999 lahko delo beremo tudi v slovenščini, prevedel ga je Jože Dolenc, založila pa založba Pan, Dražgoše.

Viri in literatura:

Lojze Cafuta: Od kdaj in kakšna slovenska zastava. *Nedeljski dnevnik*, 31. 3. 1991. Str. 8.

Enciklopedija Slovenije. 3. zvezek. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1989.

Miha Naglič: Po ljudeh gor, po ljudeh dol. Rodovnik Globočnikov. *Gorenjski glas*, 18. 7. 2000. Str. 18.

Miha Naglič: Po ljudeh gor, po ljudeh dol. Anton Globočnik, plemeniti Sorodolski. *Gorenjski glas*, 7. 7. 2000. Str. 17.

Slovenski biografski leksikon. 2. zvezek. Ljubljana: SAZU, 1926.

Marjana Triler: Znanstveni in turistični mejniki postojnskega podzemlja. *Delo*, 3. 11. 1979. Str. 23.

Zgodovina Slovencev. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1979.

Foto: arhiv družine Demšar